

Medfinansieras av Europeiska unionen

Inskickad 2022-10-14 utan spårning

Godkänd 2023-0x-xx

2022-10-17

Godkänd 2023-01-27 av Anna Brattberg

Lokal utvecklingsstrategi för Leader 7-sam Värmland

Sammanfattning

Lokal utveckling genom Leader innebär att engagera sig i utvecklingen av sin bygd och kunna få stöd för sina utvecklingsprojekt. Leader är en metod där privat, ideell och offentlig sektor arbetar tillsammans för att bidra till lokal utveckling.

Den här lokala utvecklingsstrategin omfattar området Leader 7-sam Värmland som består av kommunerna Arvika, Eda, Hagfors, Munkfors, Sunne, Säffle och Torsby. Området har för perioden 2023–2027 utökats med Munkfors kommun jämfört med föregående programperioder. Strategin är framtagen utifrån invånares behov, i samarbete med ett aktivt partnerskap och med sikte på långsiktiga positiva effekter för lokal utveckling i hela området.

Vi vill med vår strategi lyfta modiga initiativ som skapar en hållbar och attraktiv landsbygd vi är stolta över. För att följa visionen skapades nedanstående målsättningar:

- Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka
- Stärkt kompetensutveckling
- Främja innovationskraft och entreprenörskap

Information från genomförda förankringsmöten i kombination med behovsanalys, omvärldsanalys, partnerskapsmöten, lokala och regionala strategier och handlingsplaner ligger till grund för strategins insatsområden. Där finansieras projekt som troligen ger störst effekt för lokal utveckling. Strategins insatsområden är som följer:

- Stark och stolt bygd
- Destination 7-sam Värmland
- Utveckling och lärande
- Smarta lösningar och modiga entreprenörer

Samarbete med andra aktörer ger strategin drivkraft, skapar synergieffekter och bidrar till effektivare måluppfyllnad. Partnerskapet, kommunernas näringslivsenheter, regionala strategier, Coompanion och Visit Värmland är viktiga samarbetspartners för oss. Tillsammans stöttas innovativa, betydelsefulla och lokalt anpassade projekt för utveckling i området. Projektarbete genom strategin bidrar till uppfyllnad av mål i Europeiska Jordbruksfonden för Landsbygdsutveckling.

Local development strategy for Leader 7-sam Värmland

Summary

Development work through Leader means engaging in a community's future and being able to apply for aid for projects housed within the strategy. Leader is a method in which private, non-profit and public sectors work together to contribute to local development.

This local development strategy covers the Leader 7-sam Värmland area, which consists of the municipalities of Arvika, Eda, Hagfors, Munkfors, Sunne, Säffle and Torsby. The area was extended to include Munkfors municipality for the period 2023–2027, compared with previous programming periods. The strategy was based on residents' needs, in collaboration with an active partnership and with a view to achieving long-term, positive effects on local development throughout the area.

We want our strategy to highlight bold initiatives that create a sustainable, attractive rural community that we can be proud of. To follow the vision, the following objectives were created:

- A more attractive rural community to live, settle, work in and visit.
- Enhanced skills development.
- Promote innovation and entrepreneurship.

The strategy's focus areas are based on information from support meetings combined with a needs analysis, external analysis, partnership meetings, local and regional strategies and action plans. The focus areas chosen makes it possible to fund those projects that produce clear results, good achievement of goals and expected positive effects in the Leader area's development. These are the strategy's focus areas:

- A strong, proud community.
- Destination 7-sam Värmland.
- Development and learning.
- Smart solutions and bold entrepreneurs.

Collaboration with other actors provides the strategy with more perspectives, creates synergies and enhances work to achieve goals. Important collaborative partners in the partnership are the municipalities' business units, regional strategists, Coompanion and Visit Värmland. Together will innovative, meaningful and locally adapted projects to develop the area be supported. Project work through this strategy contributes to fulfilling the goals in the European Agricultural Fund for Rural Development.

Innehåll

Lokal utvecklingsstrategi för Leader 7-sam Värmland	1
Sammanfattning	1
Local development strategy for Leader 7-sam Värmland	2
Summary	2
1 Landsbygdsutveckling genom Leader	4
2 Strategins framtagning	5
3 Utvecklingsområdet	7
3.1 Tabell med statistik	7
3.2 Områdesbeskrivning	8
3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter	11
4 Mål, insatsområden och indikatorer	14
4.1 Vision	14
4.2 Mål	14
4.3 Insatsområden	16
4.4 Indikatorer och målvärden	17
EU:s resultatindikatorer	21
Nationella indikatorer	22
Lokala indikatorer	26
5 Genomförande	30
5.1 Kommunikation	30
5.2 Urvalsprocess	31
5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer	31
5.4 Effekter	33
5.5 Hur främjar strategin innovation?	34
5.6 Övergripande principer	35
6 Organisation	37
6.1 Partnerskapet och föreningen	37
6.2 Föreningens styrelse	38
6.3 Drift – den operativa verksamheten	39
7 Uppföljning och utvärdering	42

1 Landsbygdsutveckling genom Leader

Denna strategi bidrar till utveckling av den lokala landsbygden genom leadermetoden. Lokalsamhället har varit delaktiga i framtagandet och strategin genomförs i samverkan mellan privata, ideella och offentliga aktörer. Leader är ett verktyg för landsbygdsutveckling inom EU och Sverige, därmed bidrar strategin även till den regionala och nationella landsbygdsutvecklingen.

Strategin utgår ifrån det lokala perspektivet där analys av områdets utvecklingsbehov och möjligheter samt samordning med andra handlingsplaner och utvecklingsstrategier i området ligger till grund för strategins mål och insatsområden. Eftersom Leader finansieras av stöd från EU genom Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling är målen i strategin också utformade att rymmas inom målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

Urvalskriterier och processer för projekturval är utformade att stödja strategins mål och insatsområden. På så sätt bidrar alla projekt som prioriteras genom denna strategi både till den lokala utvecklingen av området och till målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

2 Strategins framtagning

Jordbruksverket startade nationellt processen inför ny programperiod genom att i maj 2020 skicka brev till landets kommuner och regioner. Lokalt initierades arbetet inför 2023–2027 därefter av leaderföreningen Växtlust Värmlands styrelse.

Ansvariga för Växtlust-området kontaktade medfinansierande sex kommuner samt angränsande Munkfors kommun. I september beslutade Växtlust-styrelsen efter positiva kontakter att skicka in intresseanmälan om att bilda nytt leaderområde.

Frågor ställes under vintern till de sju kommunerna samt till ideella och privata organisationer i det blivande leaderområdet, om intresse av att utse representanter inför strategiskrivprocessen 2023–2027. Partnerskapet bildades slutligen av 16 personer (nio kvinnor, sju män) fördelade över offentlig, privat och ideell sektor från hela det geografiska området. Ingen sektor har fler röster än 49 %. Fyra ledamöter från Växtlust-styrelsen utsågs till partnerskapet. De överför kunskap om och erfarenheter av arbete genom leadermetoden till processen. Partnerskapet har genom digitala och fysiska möten aktivt deltagit i samtliga moment av strategiskrivandet. En skrivargrupp har drivit processen, där ett upphandlat konsultföretag har samordnat arbetet i dialog med ansvariga för Växtlust-området.

Växtlustområdet finansierades 2014–2020 av tre strukturfonder. Säftele kunde som enda skärgårdskommun också ta del av leaderområde Vänerns möjligheter för yrkesfiskare genom fiskefonden. Arbete i de fyra fonderna gav området nya erfarenheter. Växtlust nådde ut till nya målgrupper jämfört perioden 2007–2013. Genom socialfondsfinansierade projekt, med kommuner och offentliga organisationer som ägare, nåddes utsatta grupper i samhället. De erbjöds kurser, nya nätverk och stärkande insatser för att närma sig ett inträde på arbetsmarknaden. Småföretag kunde genom regionalfondens möjligheter söka mindre projektstöd till egna utvecklingsinsatser och kommuner kunde få medfinansiering till olika City-orienterade projekt. Flest allmännyttiga projekt genomfördes via landsbygdsfonden av föreningsliv, organisationer och kommuner. Under förlängningsåren 2021–2022 beviljades nya projekt enbart genom landsbygdsfonden, där en strategiomprovning medgav rena attraktionsprojekt och projekt för unga. Genom landsbygdsfonden kan projekt år 2023–2027 fortsatt arbeta med områdets attraktion, besöksnäring-insatser och ungas medverkan i utvecklingsarbetet. Dessutom kan projekt som stärker föreningslivets behov av nya lösningar, fortsatt digitaliseringsarbete för minskat utanförskap samt nya satsningar på småföretag i förändringens tid för nya innovationer genomföras. Av erfarenhet har leaderområdet lärt sig vad som efterfrågas och vad som oftast lyckas, men också vad som är viktigt på riktigt för många invånares vardag och verksamhet. Växtlust-området överför sin erfarenhet genom partnerskapet till nya föreningens aktörer. Projekt som påbörjat en förändringsresa ges utrymme att vidareutveckla sitt arbete år 2023-2027.

En nationell omvärldsanalys utförd av Kairos Future har legat till grund för strategiskrivningen. Två workshops kring trendernas betydelse för området, med

Växtluststyrelsen och med partnerskapet 2023–2027, inledde strategiprocessen. Trender av betydelse för leaderområdets utveckling utifrån omvärldens troliga påverkan på programperioden valdes ut. Olika faktorer som kan inverka på leaderområdets möjligheter att bedriva en positiv landsbygdsutveckling diskuterades. Resultatet, en summering av hur erfarna och nya ledamöter värderade omvärldstrenderna, visas i Bilaga 2b.

Under våren 2021 har en omfattande analys av områdets behov och utvecklingsmöjligheter genomförts. Två SWOT-workshops med Växtluststyrelsen och med partnerskapet 2023–2027 hölls, där båda trepartnerskapen beskrev hur deras organisationer såg på områdets förutsättningar och landsbygdsutveckling.

SWOT-arbetet kompletterades med digitala Mentimeter-enkäter till intressentgrupperna ungdomar (13–25 år), småföretagare, bygderörelsen samt projektägare med pågående leaderprojekt. Syftet var att få in en bredare bild av hur området upplevs från invånare utanför partnerskapet och intressera fler. Svaren från projektägare syftade till att förbättra den lokala projektprocessen 2023–2027.

I enkäterna ställdes SWOT-liknande anpassade frågor. Inför 2014–2020 ställdes andra frågor till ungdomar än hur de unga upplever livet i området. Därför riktades här särskilda enkätinsatser mot ungdomar för att fånga upp behov och önskemål. Fler småföretagare behöver nås. Därför uppmärksammades deras behov och syn på lokala utvecklingsmöjligheter. Utöver partnerskapet har kommunala näringslivskontor, rektorer, företagarnätverk med flera bistått oss med spridning av enkäterna. Resultatet blev knappt 300 individuella enkätsvar. Juni-juli 2021 hölls åtta fysiska förankringsmöten i de sju kommunerna, för att möta invånare med projektintresse. Totalt deltog ca 60 personer.

Under hela strategiprocessen har partnerskapet varit engagerat. Ur strategins vision och mål togs utvecklingsinsatser som partnerskapet kan se fram. Omvärlds- och behovsanalys, insamlade svar och diskussioner i partnerskapet gav materialet som strategins insatsområden och indikatorer valdes från. Diskussioner om innovationer, hur arbetet med effekter ska främjas och hur uppfyllda mål kan påverka området positivt på längre sikt har också förts.

Vid strategiskrivandet har vi tagit del av nationella, regionala och lokala strategier och planer som bedömts påverka området. Likheter med de behov och utvecklingsmöjligheter som framkom i områdets SWOT och de insatser som här planeras har identifierats. Leaderområdet är stort och består av tätorter, landsbygd och glesbygd. Därför har störst fokus legat på jämförelser med lokala strategier för att se hur leaderstrategin ska kunna ge ännu bättre förutsättningar för landsbygdsutveckling i vårt område. Områdets kommunala strategier och handlingsplaner avspeglar även relevanta delar av nationella och regionala strategier. Sist år 2021 skickades en remissversion av strategin ut till de fyra samarbetspartners som beskrivits i strategins avsnitt 5.3. Där inhämtades synpunkter inför kommande samverkan och positiv respons erhöles från alla fyra.

3 Utvecklingsområdet

3.1 Tabell med statistik

Ämnesområde	Variabel	Värde		
Områdets storlek (SJV, 2021)	Antal invånare	90 028		
	Storlek i km ²	13 301		
	Invånare per km ²	7		
Befolkningsstruktur (SJV, 2021)	Andel av befolkningen som är utrikes född (%):	14		
	Andel av befolkningen i intervallerna (%):	Kvinnor	Män	
		0–15 år	8	8
		16–24 år	4	5
		25–44 år	10	11
		45–64 år	13	14
		65-år	14	13
Födelsenetto (SCB, 2021)	Antal födda i området minus antal döda i området i snitt per år 2011–2020.	-385 personer		
Flyttningsöverskott (SCB, 2021)	Skillnaden mellan antal in- och utflyttningar i området i snitt per år 2011–2020.	174 personer		
Utbildningsnivå (SCB, 2021)	Andel av befolkningen 25–64 år med enbart förgymnasial utbildning 2020	23,0% (Rikssnitt 2021, 19,0%)		
	Andel av befolkningen 25–64 år med förgymnasial och gymnasial utbildning 2020	52,0% (Rikssnitt 2021, 42,0%)		
	Andel av befolkningen 25–64 år med förgymnasial, gymnasial och efter gymnasial utbildning 2020	22,0% (Rikssnitt 2021, 37,0%)		
Arbetslöshet	Andel invånare med jobb 20–64 år (SCB, 2021)	76,0% (Rikssnitt 2021, 79,5 %)		
	Andel arbetslösa invånare 16–64 år (Arbetsförmedlingen, 2021)	7,6% (Rikssnitt 2021, 7,9%)		
	Andel arbetslösa invånare 18–24 år (Arbetsförmedlingen, 2021)	13,0% (Rikssnitt 2021, 10,0%)		
Företagande (SCB, 2019)	Antal företag per 1000 invånare	74 företag (Rikssnitt 2019, 54 företag)		
Föreningsliv (SCB, 2021)	Antal föreningar per 1000 invånare (ideella, ekonomiska, stiftelser och trossamfund)	5,6 föreningar (Rikssnitt 2021, 2,2 föreningar)		

3.2 Områdesbeskrivning

Leaderområdet består från norr till söder av de sju kommunerna Torsby, Hagfors, Munkfors, Sunne, Eda, Arvika och Säffle. Staden Arvika är största tätorten med ca 14 200 invånare, även Säffle och Hagfors är städer i området. Sunne, Torsby, Charlottenberg och Munkfors är övriga centralorter.

Området har ett rikt naturlandskap med jordbruksdominerad slättbygd vid Vänern i söder och sträcker sig till taigan i norr. Större delen av området karaktäriseras av sprickdalar som löper genom landskapet. I dalarna finns en varierad natur med sjöar och jordbruksmark medan höjderna domineras av skog och myrmark. Naturen i området ger en stor varierad artrikedom och skapar goda förutsättningar för friluftsliv, jakt och fiske. Områdets olika naturreservat och nyckelbiotoper är av stor betydelse för biologisk mångfald och för naturturism.

Genom området löper stora vattendrag som Klarälven, Fryken och Glafs fjorden, vilka är historiskt viktiga kommunikationsleder. Det etablerade vägnätet i området följer i huvudsakligen de stora vattendragen i dalarna. Vägnätet är inte utbyggt i lika stor utsträckning över höjdryggarna. E16, E18, E45, RV 61 och RV 62 är större vägar som korsar och löper genom området. Järnvägen är av betydelse för transport av människor, gods och råvaror från området mot Karlstad, Oslo, Stockholm och Göteborg. Fryksdalsbanan mellan Torsby och Sunne liksom pendeltågen från Charlottenberg och Arvika är viktiga kommunikationsmedel för arbetande eller studerande i och utanför området. Det finns en upphandlad flyglinje mellan Torsby, Hagfors och Arlanda.

Området gränsar till Dalsland i sydväst samt mot Dalarna i nordöst, andra Leaderområden täcker resterande Värmlandskommuner. En lång gräns mot Norge med Oslo som nära storstad präglar området. Över landsgränsen sker ett viktigt utbyte av varor, tjänster, erfarenheter och kulturvärden. Oslos flygplats Gardermoen ligger inom rimligt avstånd för områdets invånare och ger möjlighet till resor över hela världen. Gränshandeln är en viktig inkomstkälla och som sysselsätter många i gränstrakterna. I Eda kommun arbetar var fjärde person inom gränshandeln. Covid-19-pandemin har dock gjort att intäkterna från gränshandeln sjunkit med mycket stora belopp. Framtiden är oviss då Norge ser positivt på den ökade inhemska handeln.

I hela området finns ett livskraftigt näringsliv med små och stora företag. Andelen företag per invånare är högre än riksgenomsnittet och indikerar en stark entreprenörsanda. Jord- och skogsbruk är viktiga näringsverksamheter i hela området. I söder dominerar jordbruket och längre norrut är skogsbruket viktigare. Mjolkproducenter kan leverera mjölk till lokala Wermlands Mejeri i Värmlands Nysäter. Skogen är en viktig naturresurs som täcker 84% av områdets yta. De gröna näringarna sysselsätter många invånare och har stor betydelse för lokalbefolkning, lokala entreprenörer och pappersindustrin. I området finns flera specialiserade företag inom pappersindustri och annan skogsförädling, dock ägs

vissa delar av råvaruvärdet av företag som inte verkar på orterna. Det finns vattenkraftverk, vindkraftparker och solcellsparker, vilka bidrar till energiförsörjningen i området och även i andra delar av landet.

Området präglas av en stark industritradition med globala spetsföretag inom tillverknings-industri, till exempel Uddeholms AB i Hagfors, Volvo Construction Equipment AB i Arvika, Norma Precision AB i Eda, Tetra Pak Packaging Material Sunne AB, SOMAS Instrument AB i Säffle, Munkfors Industri AB och Note Torsby AB. Många invånare är i hög grad beroende av industriföretagens närvaro på orten för att kunna leva och verka där.

Kulturinslagen i området är många och betydelsefulla för såväl besökare som invånare. Musik, konst och teater kombineras med en rik berättartradition och skapar ett stort utbud av kultur i olika former. I Säffle finns Säffleoperan och i Sunne Västana Teater med sin Berättarladan som båda är framgångsrika teaterverksamheter. Den konstintresserade kan besöka Rackstadsmuséet i Arvika och Sahlströmsgården i Torsby. Hembygdsrörelsen är stark i hela området och Gammelvala i Brunskog lockar tiotusentals besökare varje år. I Arvika finns musikhögskolan Ingesund och utanför Munkfors finns folkhögskolan Geijerskolan som utbildar i konst och musik. Spelmans- och dragspelsstämmorna i Ransäter samlar årligen tusentals spelmän och besökare. Dansbandstraditionen har ett starkt fäste i området och samlar människor i alla åldrar på dansgolven till exempel vid Sunnes Fryksdalsdansen eller i Uddeholmsladan i Hagfors. Klässbols linneväveri, Selma Lagerlöfs Mårbacka, Monica Zetterlund Muséet i Hagfors och Erlandergården med flera museer i Ransäter är besöksmål som lockar många besökare. Andra kända kulturprofiler som gjort avtryck i området är Lars Lerin och Göran Tunström med flera. I de norra och västra delarna av området ligger det som kallas finnskogen. Här finns en kultur som har utvecklats under lång tid och har sitt ursprung i finska svedjebbrukare som flyttade till området för drygt 400 år sedan. Sedan 2018 bedrivs ett arbete för att göra finnskogen till världsarv.

Föreningslivet är väl etablerat i området och av stor betydelse för invånarna. Antalet föreningar i förhållande till antalet invånare är betydligt högre än riksgenomsnittet, mer än det dubbla. Fiberföreningar har bidragit till att över 90% av områdets invånare har tillgång till bredband via fiber. Bygdeföreningar av olika slag tillhandahåller viktiga mötesplatser, forum och förvaltar kulturarv. Idrottsföreningarna har fostrat flera framgångsrika idrottare och idrottsledare. De fyller även en viktig funktion för integration i området, då många nyanlända unga vill utöva idrott. Föreningslivet har problem med en åldrande medlemskår och svårt att hitta nya engagerade förtroendevalda till alla de föreningar som finns i bygderna.

Vinterturismen är en viktig verksamhet i norra delen av området med besöksmål som Branäs, Hovfjället, Torsby Skidtunnel och Sportcenter. Naturturismen i området expanderar kraftigt med nya cykelleder, vandringsleder och skidspår. Det

finns även gott om fiske-, jakt- och friluftaktiviteter. Den vita älgen som finns att skåda i området lockar entusiaster från hela världen. I Eda kan du paddla kajak över till Norge genom ett av områdets många vattendrag. Det finns en lång tradition av motorsport i området. Sportintresserade ungdomar är såväl utövare som åskådare. Deltävlingen i rallycross VM i Höljes lockar varje år tiotusentals besökare och är viktig både för leaderområdets och för länets besöksnäring.

Invånarna upplever försämrade service och infrastruktur, särskilt utanför centralorterna. I takt med urbaniseringen minskar tillgången till samhälls- och kommersiell service som skola, polis, bankkontor, arbetsförmedling, affärer, bensinmackor med mera. Förutsättningarna för gemensamma initiativ till att förbättra livskvalitet och samhällsservice i bygderna varierar. Vissa bygder, som har en tradition kring gemensamma kraftsamlingar, har det lättare än andra.

Utbildningsnivån i området är låg. Andelen högutbildade är betydligt lägre än rikssnitt och invånare som enbart har grundskoleutbildning är högre.

Arbetslösheten hos unga i området var något högre än rikssnitt under pågående Covid-19-pandemi.

Årligen dör det fler invånare än vad som föds. Det finns en positiv trend som visar att fler människor väljer att flytta till än flytta från området.

3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter

Områdets invånare upplever närhet till städer och till gränsområden som positivt för levnadsstandard, trivsel och verksamhetsutövande. Känslan bland invånare är generell trygghet och att de trivs i sin bygd. Trivselfaktorn påverkas ofta av att barnen trivs på platsen där de bor. Många unga väljer att flytta från området för studier eller arbete på annan ort. De uttrycker en saknad av relevanta mötesplatser och forum som är anpassade efter ungas behov. Genom ett aktivt arbete med att engagera unga i utvecklingsarbetet och lyssna till deras behov ökar möjligheterna för dem att trivas, stanna eller återvända och etablera sig i området. Det skulle också förnygra engagemanget i ideella sammanhang.

Områdets många föreningar och bygderörelser är viktiga för invånarnas trivsel, aktivitet, gemenskap, men också för ett framgångsrikt integrationsarbete¹. Aktivitet bidrar till bygdens attraktionskraft samt gör att fler väljer att bosätta sig där bygden är aktiv. Inom föreningar och bygderörelser finns en åldrande medlemskår och den allmänna upplevelsen är att få vill engagera sig i ideellt arbete. I och med Covid-19-pandemin har även många idrottsledare och utövare tappat intresset för att aktivt delta i föreningsverksamheter. Det är även problematiskt att många ideella sammanslutningar har finansiella problem. När föreningarna blir färre får bygderna en begränsad tillgång till fritidsaktiviteter, relevanta mötesplatser och forum. Det finns ett värde i att fortsätta ge stöd till områdets olika ideellt aktiva och möjligheter i gemensamt riktade kraftsamlingar. Det finns behov av både ekonomiskt och engagerat stöd. Genom att stödja samverkan mellan olika organisationer skulle det kunna förbättra förutsättningarna för såväl bevarat som utvecklat ideellt arbete.

Det finns ett varierat utbud av utbildningar och insatser för kompetensutveckling samt en stor lokal kunskap bland områdets invånare. Det finns dock en problematik kring att utbildningar inte är specialiserade. Därför upplever företag svårigheter med att rekrytera personal. Kompetensförsörjning som inte matchar efterfrågan är ett problem som uppmärksammas i hela landet². Många med högre utbildning än grundskola väljer att flytta från eller inte återvända till sin bygd efter avslutade studier. Den låga utbildningsnivån i området i kombination med att tillgången på lågkvalificerade arbeten är få bidrar till ökad segregation och bristande gemenskap³. En möjlighet kan vara att etablera utbildningar inom specifika arbetsområden på den plats där arbetstillfällena finns⁴. Nya samarbeten mellan offentlig sektor, privata aktörer och olika utbildningar skulle kunna generera en

¹ Kommunstrategi och vision Sunne 2025, Näringslivsstrategi Torsby 2020–2028, Näringslivsstrategi Arvika 2018, Näringslivsstrategi Eda 2021, Näringslivsprogram Säffle 2020–2024, Hagfors strategin 2017, Lokal serviceplan Sunne kommun 2020–2023, Munkfors Vision 2030

² Omvärldsanalys för lokal utveckling av Kairos Future 2021

³ Värmlandsstrategin 2040

⁴ Värmlandsstrategin 2040, Näringslivsstrategi Torsby 2020–2028, Näringslivsstrategi Arvika 2018, Hagfors strategin 2017

bättre anpassad arbetskraft. Tillvaratagande av invånarens kompetenser och underlätta kunskapsöverföring är en möjlighet som kan stärka kompetensförsörjningen i området. Utveckling av kompetenshöjande insatser ger förutsättningar för att höja utbildningsnivån och bidra till minskat utanförskap.

Områdets utbyggda fibernät i kombination med en ökad digital vana skapar förutsättningar för icke platsbundna aktiviteter och arbete. Det skapar även möjligheter till distansstudier vid lärosäten i och utanför området. Att kunna arbeta och utbilda sig på hemmaplan utan att behöva resa från orten ses som fördelaktigt. Företagare och andra verksamma ser positivt på digitaliseringen och det skapar förutsättningar för nya digitala affärsidéer. Digital handel kan genom sin icke platsbundna användning skapa nya typer av verksamheter och även ge tillgång till nya servicemöjligheter på landsbygd. Det kan dock utgöra ett hot för den lokala handeln.

Invånare i området har en positiv attityd till lokala entreprenörer, lokal handel och lokalproducerade varor. En av de största styrkorna är de många företagen med entreprenörsanda, spetskompetens och innovationsförmåga. Många företag är viktiga underleverantörer till områdets större aktörer. Tillsammans utgör de motorn för vår levande landsbygd. Det finns potential i att stärka drivkraften hos människor och skapa förutsättningar för innovation, entreprenörskap och lokal produktion av produkter och tjänster. Nya innovationer kan gynna såväl lokal som nationell utveckling och i vissa fall även göra skillnad globalt.

Grundläggande service är en förutsättning för att skapa tillväxt i hela landet och har betydelse för en plats attraktivitet⁵. Över tid har tillgång till samhällsfunktioner och samhällsservice såsom affärer, skolor, kollektivtrafik, andra kommersiella och offentliga tjänster minskat eller försvunnit i vårt område. Företagarna drabbas av transportsektorns nya logistiklösningar, vilket för landsbygden innebär att gods levereras vid allt färre tillfällen per vecka särskilt i norra Klarälvdalen. Bristande kollektivtrafik och försämrad infrastruktur försvårar framkomlighet i området. Det försvårar drift av olika verksamheter, likaså förmågan att ge god service. Det är av betydelse att säkerställa god digital och kommersiell service till kommunens samtliga invånare⁶. Det finns möjlighet till nya lösningar och samarbeten som skulle kunna skapa andra sätt att säkerställa god service. Etablering av samhällsfunktioner och samhällsservice utanför tätorter skulle kunna öka attraktiviteten och trivselen i hela området.

Trender visar att människor generellt sett lägger mer pengar på turism och upplevelser än tidigare⁷. I och med Covid-19-pandemin har många valt ”hemester”

⁵ Lokal serviceplan Sunne kommun 2020–2023

⁶ Kommunstrategi och vision Sunne 2025, Näringslivsstrategi Torsby 2020–2028, Näringslivsstrategi Arvika 2018, Näringslivsstrategi Eda 2021, Näringslivsprogram Säffle 2020–2024, Hagfors strategin 2017, Munkfors Vision 2030

⁷ Omvärldsanalys för lokal utveckling av Kairos Future 2021

och semestra inom Sverige⁸. Området är ett välbesökt resmål med stor variation av platser och upplevelser. Det finns en stark berättartradition med ett stort kulturutbud som är av betydelse för besöksnäringen och den lokala trivseln. Det finns potential i framtagning av nya destinationer samt möjligheter i att utveckla befintlig besöksnäring. Det varierande naturlandskapet med rikliga naturtillgångar möjliggör utveckling och stärkta platsvarumärken samt utökad naturturism i området. Säsongsbaserade anläggningar skulle genom utveckling till året runt-verksamhet inte bara locka fler besökare, utan även skapa fler heltidsanställningar. Det är av betydelse för såväl utveckling som bevarande av besöksmål att infrastruktur underhålls och att det finns tillgång till lokal service.

Stora delar av området gränsar mot Norge och utbyte av varor, tjänster och kultur sker frekvent. När gränsen stängde under Covid-19-pandemin framträdde områdets sårbarhet vid begränsad gränshandel. Traditionellt sett har utbytet fungerat bra, men nu finns ett nytt behov av att utveckla samarbetet mellan nationerna anpassat för oförutsedda hinder. Det är av betydelse att utforska nya möjligheter i att samarbeta och använda gränsen för utbyte av naturresurser, kultur, besöksnäring och internationell handel.

Beslut som i stor utsträckning påverkar landsbygden fattas ofta ur ett urbant perspektiv som inte tar hänsyn till landsbygdens förutsättningar. Det är problematiskt med byggnation och nyetablering på landsbygd, eftersom marknadsvärde och kostnad för etablering inte överensstämmer. Det försvårar tillgången till riskkapital och investeringsmöjligheter⁹. När stora banker lägger ned sina landsbygdskontor försvåras kontanthanteringen för olika verksamheter. Enligt omvärldsanalysen påvisas att allt fler söker sig till landsbygden för ett lugnare, tryggare och hälsosammare liv¹⁰. Det kan styrkas av att fler väljer att flytta till vårt område än att flytta härifrån. Ekonomiska insatser idag för en attraktivare landsbygd skulle på sikt kunna höja marknadsvärdet av byggnationer och etableringar. Satsningar som i dagsläget ses som riskfyllda, skulle i framtiden vara trygga investeringar.

⁸ Handlingsplan Visit Värmland ”2021–2023 Den värmländska besöksnäringen”

⁹ Landsbygdsutredningen SOU 2017:1

¹⁰ Omvärldsanalys för lokal utveckling av Kairos Future 2021

4 Mål, insatsområden och indikatorer

4.1 Vision

Med modiga initiativ skapar vi tillsammans en hållbar och attraktiv landsbygd vi är stolta över

Genom nya samverkansformer ger vi styrka till modiga och kreativa initiativ inom området som främjar långsiktiga insatser för en hållbar, inkluderande och attraktiv landsbygd att vara stolta över. Vi vill lyfta och stärka samarbeten som skapar värdefulla, modiga, innovativa och kreativa insatser för vårt område. Vi vill att områdets invånare ska tro på framtiden, vilja växa, utvecklas tillsammans och känna stolthet över sin bygd.

4.2 Mål

Utifrån behovsanalys, omvärldsanalys och aktiva diskussioner på partnerskapsmöten beslutades om tre mål för strategin.

Mål för strategin	
Mål 1	Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka
Mål 2	Stärkt kompetensutveckling
Mål 3	Främja innovationskraft och entreprenörskap

Landsbygdens attraktivitet, serviceutbud och infrastruktur är återkommande punkter som lyfts av områdets invånare och aktörer. Känslan av att trivas i sin bygd och vara en del av gemenskapen är av stor betydelse för invånarna. Det finns engagemang för att kunna förbättra och utveckla bygdens olika verksamheter samt för att förbättra sin närmiljö. Insatser för att öka landsbygdens attraktivitet för människor som bor, funderar på att bosätta sig i eller besöker området är av betydelse för samtliga kommuner¹¹. En regional målsättning är att öka antalet

¹¹ Kommunstrategi och vision Sunne 2025, Näringslivsstrategi Torsby 2020–2028, Näringslivsstrategi Arvika 2018, Näringslivsstrategi Eda 2021, Näringslivsprogram Säffle 2020–2024, Hagfors strategin 2017, Munkfors Vision 2030, Värmlandsstrategin 2040

utflyktsmål. Regionalt uppmuntras att visa upp attraktiva platser med historiska eller kulturella värden eller områden med särskilt höga naturvärden¹². Det finns potential i utveckling av destinationer och naturturism. Det finns också en tydlig koppling mellan landsbygdens attraktivitet och möjligheten till entreprenörskap och företagande. Genom mål 1 möjliggörs projekt i vårt område, som skapar en **attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka**.

Invånare i området har i förhållande till riksgenomsnitt låg utbildningsnivå och arbetsgivare uttrycker en problematik kring kompetensmatchning. Detta tas upp i omvärldsanalysen och bekräftas av partnerskapet i behovsanalysen. Näringslivsstrategier för området och den regionala strategin lyfter problematiken kring kompetensförsörjning på landsbygden¹³. Mål 2 syftar till insatser för **stärkt kompetensutveckling** som underlättar kompetensförsörjning, skapar sysselsättning, ökar integration samt motverkar utanförskap.

Innovationskraften och den etablerande entreprenörsandan är en styrka och en viktig drivkraft för utvecklingsarbetet i hela området. Mål 3 eftersträvar att **främja innovationskraft och entreprenörskap** genom att lyfta, vägleda och underlätta initiativ som skapar utveckling. Regionala och lokala strategier för området lyfter fram detta som en viktig faktor för att skapa ett hållbart och konkurrenskraftigt område¹⁴. Mål 3 syftar till att fler ska etablera verksamheter och utveckla befintliga, kunna öka nyttjandet av områdets naturresurser samt öka tillgången till lokala produkter och tjänster. Innovation anses nödvändigt för att kunna möta globala, samhälls- och landsbygdsrelaterade utmaningar. Att stärka innovativa initiativ genom Leader kan stödja smarta och hållbara sätt att leva och verka i området en lång tid framöver.

Målen syftar till att främja lokal utveckling och ökad social delaktighet genom relevanta mötesplatser, forum och aktiviteter. Det handlar även om att skapa tillväxt i landsbygdsområdet, förutsättningar för destinations- och verksamhetsutveckling, nyetablering samt sysselsättning. Målsättningarna går i linje med Europeiska Jordbruksfonden för Landsbygdsutvecklings olika mål. Först det övergripande målet om att främja och utbyta kunskap, innovation och digitalisering i landsbygdsområden. Därtill det allmänna målet om att förbättra den socioekonomiska strukturen på landsbygden. Slutligen även det särskilda målet om att främja sysselsättning, tillväxt, jämställdhet mellan könen, social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden, inbegripet bioekonomin och hållbart skogsbruk.

¹² Handlingsplan Visit Värmland ”2021–2023 Den värmländska besöksnäringen”

¹³ Kommunstrategi och vision Sunne 2025, Näringslivsstrategi Torsby 2020–2028, Näringslivsstrategi Arvika 2018, Näringslivsstrategi Eda 2021, Näringslivsprogram Säffle 2020–2024, Hagfors strategin 2017, Munkfors Vision 2030, Värmlandsstrategin 2040

¹⁴ Kommunstrategi och vision Sunne 2025, Näringslivsstrategi Torsby 2020–2028, Näringslivsstrategi Arvika 2018, Näringslivsstrategi Eda 2021, Näringslivsprogram Säffle 2020–2024, Hagfors strategin 2017, Munkfors Vision 2030, Värmlandsstrategin 2040

4.3 Insatsområden

För att skapa en strategi som är väl förankrad hos områdets olika intressenter genomfördes förankringsmöten i samtliga kommuner. Deltagarna på mötena fick ta del av strategins målsättningar och fick därefter delge oss vilka typer av projekt som skulle vara intressanta att genomföra i aktuella bygder. Utifrån information från dessa förankringsmöten i kombination med behovsanalys, omvärldsanalys, partnerskapsmöten samt andra strategier och handlingsplaner skapades insatsområden, där det går att finansiera projekt som bedöms ge störst effekt för lokal utveckling.

Stark och stolt bygd

För att kunna skapa en attraktivare landsbygd att leva i och besöka behövs insatser som ökar sammanhållningen, ger ett större utbud av samhällsservice, skapar ökad trivsel och aktivitet utanför tätorterna. Insatsområdet **stark och stolt bygd** syftar till att ta vara på bygdens resurser och kompetenser. Skapa utvecklingsinsatser som inte enbart gör området mer attraktivt för besökare och lockar nyinflyttade, utan även stärker tron på sin bygd, ökar gemenskapen och ger stolta invånare. I behovsanalysen framkommer att en bygds attraktivitet och trivsel är en viktig komponent för områdets boende och företagare. Insatser för en stark och stolt bygd kommer därför att stimulera måluppfyllnad i samtliga mål. Här ryms satsningar som syftar till att stärka områdets identitet och attraktivitet för både individer och företagare såväl som föreningar och andra organisationer.

Nedan ges exempel på möjliga områden för projektinsatser:

- Skapa gränsöverskridande samarbeten mellan olika verksamheter, bygder och andra geografiska områden
- Skapa, utveckla och anpassa fysiska och digitala mötesplatser och forum
- Etablera och utveckla samhällsfunktioner och samhällsservice på landsbygden
- Organisera, samordna och underlätta för bygdeaktörer
- Aktiviteter och mötesplatser för barn och unga
- Insatser för ökad sammanhållning och integration

Destination 7-sam Värmland

Områdets natur- och kulturtillgångar är viktiga för områdets attraktivitet för såväl invånare och verksamma som besökare. Besöksnäringen genererar intäkter och arbetstillfällen i området. Insatsområdet **Destination 7-sam Värmland** syftar till att genom nyttjande av natur- och kulturtillgångarna utveckla, lyfta och skapa fler besöksmål och destinationer. Därutöver även att öka naturens lättillgänglighet med fler möjligheter till att förflytta sig i området. Här ryms satsningar som syftar till att attrahera fler besökare, men även bevara och utveckla kulturarvet.

Nedan ges exempel på möjliga områden för projektinsatser:

- Etablera nya och utveckla befintliga besöksmål och destinationer

- Etablering och restaurering av natur- och kulturmiljöer
- Anlägga nya eller restaurera sträckor av skyltade, tillgängliggjorda vandrings-, cykel-, rid- eller skoterleder

Utveckling och lärande

En problematik som påvisas i samtliga underlag för strategin är tillgången till efterfrågad arbetskraft. Kompetensförsörjning är även ett problem i andra typer av verksamheter, organisationer och föreningar. För att kunna tillgodose behov syftar insatsområdet **utveckling och lärande** till att höja kompetensen och skapa inlärningsmöjligheter som möter efterfrågan. Det kan handla om teoretiska lärotillfällen, praktisk övning eller rena erfarenhetsutbyten.

Nedan ges exempel på möjliga områden för projektinsatser:

- Erfarenhetsutbyten mellan olika branscher och verksamheter
- Samverkan mellan olika aktörer i utbildningsinsatser för att skapa och bevara arbetstillfällen
- Kompetenshöjande insatser som utvecklar och förstärker ideella verksamheter
- Utbildningstillfällen som inte finns att tillgå i området och inte finansieras av annan instans

Smarta lösningar och modiga entreprenörer

Innovationskraften och entreprenörsandan i området är en av de viktigaste komponenterna för lokal utveckling. Området vill främja lokala producenter, varor och tjänster, fler samverkande lokala företag och andra insatser som stärker den lokala produktionen. I insatsområdet **smarta lösningar och modiga entreprenörer** kan stöd ges till såväl etableringsinsatser som till de som vill utveckla sin verksamhet i leaderområdet. Det ges även utrymme för innovativa idéer och smarta lösningar.

Nedan ges exempel på möjliga områden för projektinsatser:

- Skapa nya arbetstillfällen
- Lösningar på problem för en bygd, verksamhet eller organisation.
- Utvecklingsinsatser av bygd, verksamhet eller organisation som skapar värde för områdets invånare
- Nya samarbeten mellan olika entreprenörer, branscher och aktörer
- Ny tjänst, produkt eller process
- Innovativt naturresursnyttjande

4.4 Indikatorer och målvärden

Indikatorer har valts för att skapa utrymme för innovativa och kreativa idéer, men samtidigt ge tillräckligt med styrning för att skapa ett effektivt målarbete.

Indikatorer för måluppfyllnad av attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka.

Strategins första målsättning handlar om att skapa en attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka.

Valda EU indikatorer är:

- Tillväxt och sysselsättning i landsbygdsområden
- Sammanlänkning av landsbygden i Europa

Sysselsättning och områdets attraktivitet är tätt sammanlänkade i vårt område. Underifrånperspektivet indikerar att det är av stor vikt för områdets entreprenörer och boende att trivsel, sammanhållning och aktivitet finns på orten. Det stärker viljan att bo kvar, bedriva verksamhet eller komma på besök. Utökad service är något som efterfrågas och det finns ett behov hos områdets invånare, oavsett ålder, att ha tillgång till kommersiell, offentlig och ideell service. Målet om en attraktivare landsbygd ger bland annat utrymme för stöd till entreprenörers utvecklingsidéer, förbättrad service och aktiviteter som stärker sammanhållning och trivsel i en bygd. För att fler människor ska kunna erbjudas ett arbete och nya invånare lockas till området krävs arbetstillfällen och ett stärkt serviceutbud. Att trivas i sitt närområde och ha möjlighet till en aktiv fritid är andra viktiga faktorer som gör ett område attraktivt.

Målet omfattar även destinationsutveckling och insatser för fler besöksanledningar. Området ska bli än mer attraktivt för besökare och insatser görs för att stimulera ökad sysselsättning året om inom besöksnäringen. Valda indikatorer möjliggör projekt som stimulerar företagsamhet, erbjuder invånarna nya möten, ökar aktivitetsutbudet, stödjer ideella krafter och föreningsliv samt stärker gemenskapen i områdets bygder.

Valda nationella indikatorer är:

- Nya produkter
- Nya tjänster
- Nya mötesplatser
- Nya fritids- och kulturverksamheter
- Nya nätverk och samarbeten

I områdets bygder finns kompetens och erfarenhet, nytänkande och innovationskraft, personer som bott i generationer i sin bygd och inflyttade som kommer från helt andra delar av världen. Att utveckla och skapa nya mötesplatser, forum, nätverk och samarbeten som stärker bygderna och dess olika aktörer förespråkas. Aktiviteter som ökar gemenskapen och stöttar integrationsarbetet samt nya sätt att sälja in sin bygd genom nya produkter, tjänster och fritids- och kulturverksamheter uppmuntras.

Valda lokala indikatorer är:

- Bevarade fritids- och kulturverksamheter
- Nya servicelösningar
- Nya metoder, arbetssätt eller processer
- Organisationer i nya nätverk
- Restaurerade natur- och kulturmiljöer
- Nya eller restaurerade leder
- Nya aktiviteter utanför högsäsong
- Nya besöksmål

Utifrån områdets behov och utvecklingsmöjligheter efterfrågas att stärka arbetet med nya metoder, arbetssätt eller processer i olika verksamheter. Syftet är att förbättra bygemenskapen, men även att underlätta främst ideell verksamhet. Att värna om och utveckla det rika natur- och kulturarvet i området är betydelsefullt.

Indikatorer för måluppfyllnad av stärkt kompetensutveckling

Målet om att stärka kompetensutvecklingen i området handlar dels om att fler människor ska ges möjlighet till arbete, men även om att företag ska kunna utveckla sin verksamhet genom tillgång till personal med rätt kompetens. Målet syftar även till att ge ideellt aktiva breddad kunskap som underlättar deras uppdrag.

Vald EU indikator är:

- Tillväxt och sysselsättning i landsbygdsområden

Stärkt kompetensutveckling ger möjlighet till utveckling och lärande bland områdets invånare. Med ökad kunskap och högre kompetens ökar chansen till arbete. Fler kan också behålla jobbet vid ändrade kunskapskrav. Kompetensstärkande insatser kan ge individer med funktionsvariationer förbättrade möjligheter till avlönad sysselsättning.

Vald nationell indikator är:

- Bevarad sysselsättning

Kurser och utbildningstillfällen, gärna genom samarbeten mellan olika verksamheter, är en viktig utgångspunkt i arbetet mot stärkt kompetensutveckling.

Valda lokala indikatorer är:

- Deltagare, kvinnor under 25 år
- Deltagare, kvinnor över 25 år
- Deltagare, män under 25 år
- Deltagare, män över 25 år
- Deltagare, utländsk bakgrund
- Deltagare, funktionsvariation
- Utbildningstillfällen

- Projektdeltagare som omsätter ny kunskap i praktik

Inom målet ges olika kategorier invånare möjlighet till kompetensutveckling genom Leader. I projekten ska grupp sammansättningen planeras noga och rekrytering ske utifrån fler olika aspekter för att uppnå en berikande gruppdynamik. Ur ett jämställdhets- och integrationsperspektiv är det lämpligt att föra statistik över hur deltagargrupper är sammansatta. Önskvärt är även projekt där människor delar med sig av sin kunskap till nästa generation, andra aktiva eller andra aktörer.

Indikatorer för måluppfyllnad av att främja innovationskraft och entreprenörskap

Entreprenörer och etablerade verksamheter utgör grunden för möjligheten att leva på landsbygden. Den starka innovationskraft som finns i området har betydelse för att lösa nutida såväl som framtida problem. Målet att främja innovationskraft och entreprenörskap syftar till att på nya sätt utveckla verksamheter och organisationer, etablera nya samt ge utrymme åt nytänkande och nyskapande. Målet ska stärka entreprenörer, öka sysselsättningen och ge plats för innovativa idéer.

Valda EU indikatorer är:

- Tillväxt och sysselsättning i landsbygdsområden
- Sammanlänkning av landsbygden i Europa

Samarbeten mellan olika aktörer såväl bransch- som områdesöverskridande förespråkas. Målet är att fler entreprenörer ska våga satsa på befintliga verksamheter och utveckla nya i området. Att bättre ta tillvara områdets naturresurser och också öka tillgången på lokala produkter och tjänster.

Valda nationella indikatorer är:

- Nya företag
- Bevarad sysselsättning
- Nya produkter
- Nya tjänster
- Nya mötesplatser
- Nya nätverk och samarbeten.

Nya samarbeten, stärkt integrationsarbete och anpassade fysiska och digitala mötesplatser för såväl företagare som bygdeaktiva uppmuntras. Fler nya produkter, tjänster, nätverk och samarbeten som skapar värde för invånare i området eftersträvas. Målet är nya smarta lösningar och fler modiga entreprenörer i området.

Valda lokala indikatorer är:

- Nya servicelösningar
- Företag som samarbetar
- Nya metoder arbetssätt eller processer
- Nya besöksmål

EU:s resultatindikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka	Stark och stolt bygd	R.37	Tillväxt och sysselsättning i landsbygdsområden	Sysselsättningen ska ha skapats som senast vid projektslut. En heltidstjänst motsvarar 1720 timmar per år och en halvtidstjänst motsvarar 860 timmar per år.	<i>24 080 tim. (14*1720 tim.) Antal timmar som räknas om till årsarbetskrafter</i>
	Destination 7-sam Värmland				
Stärkt kompetensutveckling	Utveckling och lärande				
Främja innovationskraft och entreprenörskap	Smarta lösningar och modiga entreprenörer				
Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka	Stark och stolt bygd	R.41	Sammanlänkning av landsbygden i Europa	Antal invånare på landsbygden som tar del av förbättrad tillgång till tjänster och infrastruktur genom stöd inom den gemensamma jordbrukspolitiken	<i>30 000 st. Antal invånare</i>
	Destination 7-sam Värmland				
Främja innovationskraft och entreprenörskap	Smarta lösningar och modiga entreprenörer				

Nationella indikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Främja innovationskraft och entreprenörskap	Smarta lösningar och modiga entreprenörer	N.01	Nya företag	Antal nya företag som skapats under projekttiden på grund av projektet. Med företag menar vi olika organisationsformer som till exempel enskild firma, AB och ekonomisk förening.	<i>6st. Antal företag</i>
Stärkt kompetensutveckling	Utveckling och lärande	N.02	Bevarad sysselsättning	Med bevarad sysselsättning menar vi arbetstillfällen som inte hade kunnat finnas kvar utan det mottagna stödet. En heltidstjänst motsvarar 1720 timmar per år och en halvtidstjänst motsvarar 860 timmar per år.	<i>8600 tim. (5*1720 tim.) Antal timmar som räknas om till årsarbetskrafter</i>
Främja innovationskraft och entreprenörskap	Smarta lösningar och modiga entreprenörer				
Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka	Destination 7-sam Värmland	N.03	Nya produkter	Denna delas upp i 3 nivåer för att kunna ta hänsyn till innovationshöjd. D.v.s. är produkten/erna nya på den svenska marknaden, på den lokala marknaden (leaderområdet) eller endast för den enskilda organisationen?	<i>8 st. Antal produkter</i>
Främja innovationskraft och entreprenörskap	Smarta lösningar och modiga entreprenörer			En fysisk produkt är en vara som man kan köpa och ta med hem, men konsumera senare. Till exempel olika matprodukter, souvenirer, kläder och möbler. En digital produkt är en vara som säljaren kan sälja (eller erbjuda gratis) upprepat antal gånger utan att göra om varan på nytt.	

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
				Till exempel nedladdningsbara filer som e-böcker och guider. Men det kan också inkludera olika mjukvaror och appar om kunden inte är beroende av prenumerationer för att kunna ta del av dem.	
Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka	Destination 7-sam Värmland	N.04	Nya tjänster	Denna delas upp i 3 nivåer för att kunna ta hänsyn till innovationshöjd. D.v.s. är tjänsten/erna nya på den svenska/lokala marknaden eller endast för den enskilda organisationen? En (fysisk) tjänst är något som man köper och konsumerar ihop istället för att ta med hem. Till exempel hårklippningar, guidade turer och upplevelser samt teaterföreläsningar.	<i>12 st. Antal tjänster</i>
Främja innovationskraft och entreprenörskap	Smarta lösningar och modiga entreprenörer			En digital tjänst är en tjänst som säljaren behöver göra om och anpassa vid varje försäljning. Till exempel sociala media tjänster, webbdesign eller liknande. Hit räknas även olika streamingtjänster då kunden inte äger materialet utan endast har tillfällig tillgång genom någon form av prenumeration på säljarens villkor.	

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka	Stark och stolt bygd	N.05	Nya mötesplatser	Antalet mötesplatser som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. En mötesplats kan vara fysisk i form av en ny eller återställd lokal där olika verksamheter kan äga rum. Till exempel hembygdsgrändar eller övriga samlingslokaler. En mötesplats kan också vara ett digitalt forum om det är begränsat till en tydligt avgränsad målgrupp och det finns sätt att interagera. Till exempel en Facebook-grupp. Hemsidor eller bloggar räknas inte.	7 st. <i>Antal mötesplatser</i>
Främja innovationskraft och entreprenörskap	Smarta lösningar och modiga entreprenörer				
Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka	Destination 7-sam Värmland	N.06	Nya fritids- och kulturverksamheter	Antalet fritids- och kulturverksamheter som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. Till exempel kan detta inkludera ungdomsverksamheter, teatergrupper, idrottsföreningar och språkcaféer. Endast antalet olika verksamheter ska räknas. Man ska inte räkna in antalet träffar som de haft eller antalet deltagare som medverkat.	6 st. <i>Antal verksamheter</i>
	Stark och stolt bygd				

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka	Stark och stolt bygd	N.07	Nya nätverk och samarbeten	Antalet nya och bestående nätverk eller samarbeten som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. För att räknas som nytt ska nätverket eller samarbetet inte ha funnits innan projektets mobilisering och uppstart för det syfte som det nu har. Det behöver ingå minst två aktörer för att räknas som ett nytt nätverk eller samarbete. Endast antalet nätverk ska ingå, inte antalet aktörer i de nätverken.	<i>40 st. Antal constellationer</i>
	Destination 7-sam Värmland				
Främja innovationskraft och entreprenörskap	Smarta lösningar och modiga entreprenörer				

Lokala indikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Stärkt kompetensutveckling	Utveckling och lärande	L.01	Deltagare, kvinnor under 25 år	En deltagare är en person som medverkar aktivt i projektet och får någon form av utbildning, kompetensutveckling eller liknande.	25 st. <i>Antal individer</i>
Stärkt kompetensutveckling	Utveckling och lärande	L.02	Deltagare, kvinnor över 25 år	En deltagare är en person som medverkar aktivt i projektet och får någon form av utbildning, kompetensutveckling eller liknande.	225 st. <i>Antal individer</i>
Stärkt kompetensutveckling	Utveckling och lärande	L.03	Deltagare, män under 25 år	En deltagare är en person som medverkar aktivt i projektet och får någon form av utbildning, kompetensutveckling eller liknande.	25 st. <i>Antal individer</i>
Stärkt kompetensutveckling	Utveckling och lärande	L.04	Deltagare, män över 25 år	En deltagare är en person som medverkar aktivt i projektet och får någon form av utbildning, kompetensutveckling eller liknande.	225 st. <i>Antal individer</i>
Stärkt kompetensutveckling	Utveckling och lärande	L.05	Deltagare, utländsk bakgrund	Summan av L.01-L.04 för projekt som identifieras som projekt som arbetar med inkludering av utrikes födda.	10 st. <i>Antal individer</i>
Stärkt kompetensutveckling	Utveckling och lärande	L.06	Deltagare, funktionsvariation	Summan av L.01-L.04 för projekt som identifieras som projekt som arbetar med inkludering av individer med funktionsvariation.	3 st. <i>Antal individer</i>
Stärkt kompetensutveckling	Utveckling och lärande	L.07	Utbildningstillfällen	Antal tillfällen som en utbildning hålls för deltagare. Det kan till exempel vara	100 st. <i>Antal tillfällen</i>

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
				så att samma utbildning erbjuds vid flera tillfällen till olika grupper av personer, eller att samma grupp av deltagare ses vid flera tillfällen. I båda fallen är det en utbildning som innehåller flera utbildningstillfällen.	
Stärkt kompetensutveckling	Utveckling och lärande	L.11	Projektdeltagare som omsätter ny kunskap i praktik	Andel projektdeltagare som efter en kompetenshöjande insats anger att de har omsatt sina nya kunskaper i praktik. Till exempel kan det vara företagare som efter insatsen arbetar på ett annat sätt på grund av den nya kunskapen. Mäts vid projektslut.	375 st. <i>Antal individer</i>
Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka	Stark och stolt bygd	L.13	Bevarade fritids- och kulturverksamheter	Antal fritids- eller kulturverksamheter som har vidareutvecklats och/eller hade upphört om inte projektet genomförts. Det är alltså inte antalet tillfällen som aktiviteterna genomförs eller antalet deltagare de har som ska räknas här.	2 st. <i>Antal verksamheter</i>
Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka	Stark och stolt bygd	L.16	Nya servicelösningar	Servicelösningarna ska vara nya på så sätt att man testat eller introducerat nya metoder för att uppnå förbättrad lokal service som kan utveckla en bygd.	4 st. <i>Antal lösningar</i>
	Destination 7-sam Värmland				
Främja innovationskraft och entreprenörskap	Smarta lösningar och modiga entreprenörer				

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Främja innovationskraft och entreprenörskap	Smarta lösningar och modiga entreprenörer	L.21	Företag som samarbetar	Antal företag som samarbetar i ett projekt för att uppnå gemensamma resultat. Till exempel en ny produkt.	25 st. <i>Antal företag</i>
Främja innovationskraft och entreprenörskap	Smarta lösningar och modiga entreprenörer	L.23	Nya metoder, arbetssätt eller processer	Nya sätt att arbeta i företag eller andra organisationer. Till exempel nya produktionsprocesser, nya logistiklösningar eller nya organisationsformer.	5 st. <i>Antal metoder, arbetssätt eller processer</i>
Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka	Stark och stolt bygd Destination 7-sam Värmland				
Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka	Stark och stolt bygd Destination 7-sam Värmland	L.30	Organisationer i nya nätverk	Antal företag, föreningar eller andra organisationer som ingår i nya nätverk som uppkommit genom projektet. Nätverket bedöms vara bestående efter projektets slut. Antalet nätverk mäts istället genom den nationella indikatorn Nya nätverk och samarbeten.	60 st. <i>Antal organisationer</i>
Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka	Destination 7-sam Värmland	L.46	Restaurerade natur- och kulturmiljöer	Antal platser som genom projektet har återskapat och/eller bibehållit natur- och kulturvärden.	4 st. <i>Antal avgränsade områden</i>
Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka	Destination 7-sam Värmland	L.47	Nya eller restaurerade leder	Ny eller restaurerad sträcka med synliggjorda och tillgängliga vandrings-, cykel-, rid- eller skoterleder.	22 km. <i>Antal kilometer</i>

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka	Destination 7-sam Värmland	L.48	Nya aktiviteter utanför högsäsong	Aktiviteter för besökare som skapas/tillkommer genom projektet är nya på marknaden och ger försäljningsintäkter under den perioden som anses vara lågsäsong för den aktuella sektorn. Det kan alltså vara under vintern eller under sommaren beroende på var i landet och inom vilken bransch.	<i>5 st. Antal aktiviteter</i>
Attraktivare landsbygd att leva, bo, verka i och besöka	Stark och stolt bygd	L.50	Nya besöksmål	En fysisk plats som erbjuder en eller flera besöksanledningar och som tillkommit genom projektet.	<i>12 st. Antal platser</i>
	Destination 7-sam Värmland				
Främja innovationskraft och entreprenörskap	Smarta lösningar och modiga entreprenörer				

5 Genomförande

5.1 Kommunikation

Genom god och väl avvägd kommunikation ökar möjligheten att nå de mål som sätts i strategin och kunna främja långsiktiga effekter. Partnerskapet som står bakom strategin under perioden 2023–2027 och övriga involverade har ett gemensamt ansvar att kommunicera strategin till områdets olika intressenter. Likaså finns ett delat ansvar för att alla delaktiga i arbetet med strategin samarbetar så kunskap, erfarenhet och goda idéer kan spridas effektivt och bidra till att strategin genomförs på bästa sätt. Detta förhållningssätt har tillämpats med gott resultat i föregående programperiod.

Vid kommunicering av strategin ligger fokus på att göra den tydligare och mer tillgänglig. Kommunikationen ska anpassas till aktuell målgrupp på ett tydligt sätt, på ett språk som är lätt att förstå och genom aktuella kanaler för att få störst spridning. Möjligheterna med leaderprojekt ska tydligt framgå och fördelarna med att arbeta enligt leadermetoden ska lyftas. Det ska också beskrivas att det finns finansiella medel att söka genom Leader. För att på ett tilltalande och korrekt sätt kommunicera med våra målgrupper används Region Värmlands handbok ”Schyst” - en inspirationskälla till jämlik kommunikation.

Kommunikationen ska riktas till följande målgrupper.

- Intressenter och sökande ur allmänheten
- Näringslivskontor och andra aktuella kommunala kontor
- Partnerskapet och andra samarbetsparter

Kommunernas enheter och kommunikatörer är viktiga och lättillgängliga kanaler för att sprida information till aktuella målgrupper, exempelvis genom att publicera notiser eller artiklar i kommunala nyhetsbrev, sociala medier och på hemsidor.

Leaderområdets hemsida vänder sig till allmänhet, finansiärer, intressenter, projektägare och potentiella projektägare. På hemsidan finns allmän information om verksamheten, presentation av beviljade projekt och lyckade projekt från föregående period. Där presenteras också strategin, nyheter och annan information av betydelse för arbete med Leader. Hemsidan ska även rustas med ett intranät för styrelsens interna information och dokument inför styrelsemöten.

Marknadsföringsinsatser och uppdateringar av information om projekt kommer publiceras i sociala medier. Konton skapas i de kanaler som bedöms vara av störst relevans för att nå aktuella målgrupper under 2023–2027.

Leaderkontorets kommunikatör har ansvaret för kommunikationsplanering, löpande information och kommunikativa insatser vid särskilda händelser. Det bör strävas efter att nå bred exponering vid intressanta eller innovativa

projekthändelser. Arbete med pressinformation och annonsering i lokal press kommer tillämpas.

Fysiska och digitala möten med intressenter och målgrupper genomförs i området. Möten med människor är en viktig kommunikationskanal och det ger användbar återkoppling för fortsatt utveckling av verksamheten.

Marknadsföringsinsatser ska anpassas till utvecklingen och utarbetas med hänsyn till nya trender, nya sätt att kommunicera och sprida löpande information. Ovan presenterade kommunikationssätt kan behöva revideras.

5.2 Urvalsprocess

Leaderföreningen har en öppen och icke-diskriminerande urvalsprocess för att prioritera projekt.

Urvalsförfarandet är utformat för att möjliggöra urval av de projekt som kan bidra till att uppfylla målen för strategin. Leaderföreningen prioriterar projekten med hjälp av lokalt utformade urvalskriterier. Ingen enskild sektor – privat, ideell eller offentlig – har mer än 49% av rösterna. Efter prioritering fastställer Leaderföreningen stödbeloppet. Jordbruksverket gör slutkontroll av stödberättigande och fattar beslutet som skickas ut till sökande.

5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer

Vid strategins framtagande har partnerskapet involverats i samtliga avsnitt. De tre sektorerna har alla haft inflytande över vad som ligger till grund för strategin och på vilket sätt detta kan användas för ett lyckat utvecklingsarbete i området. Partnerskapets aktörer har med sina olika nätverk och kanaler, erfarenheter och kunskaper, god kännedom om och kan ge stöd till områdets verksamma och potentiella projektägare genom hela projektperioden. Aktörerna i partnerskapet är huvudaktörer, men kan behöva knyta samarbetspartners till strategiarbetet.

Leaderområdets sju medverkande kommuners näringslivsenheter är viktiga samarbetspartners för ett effektivt arbete med strategin. Där finns unika kunskaper om området och dess förutsättningar och stor lokalkännedom. Kommunernas utvecklingsstrategier och handlingsplaner har haft betydelse vid framtagandet av strategins målsättningar rörande ett effektivt utvecklingsarbete i området. Det finns också en tydlig koppling mellan invånarnas behov, som framkom i genomförd SWOT-analys, och de kommunala strategierna.

Följande lokala strategier har vägts in:

- Näringslivsstrategi Arvika 2018
- Strategisk plan Arvika 2021–2023
- Näringslivsstrategi Eda 2021
- Hagfors strategin 2017
- Munkfors Vision 2030

- Lokal serviceplan Sunne kommun 2020–2023
- Kommunstrategi och vision Sunne 2025
- Näringslivsprogram Säffle 2020–2024
- Destinationsutvecklingsstrategi Säffle 2020–2025
- Näringslivsstrategi Torsby 2020–2028

Samordning med andra utvecklingsstrategier i området ger drivkraft till strategin, skapar synergieffekter och bidrar till effektivare måluppfyllnad. Kommunrepresentanter utgör offentlig sektor i partnerskapet och kan ingå i föreningens styrelse. Kommunala företrädare kan då både avrapportera föreningens arbete och redovisa nyheter och förändringar i kommunala strategier. Det ger ett naturligt forum för uppföljningar som påverkar arbetet med leaderprojekt och andra samordnade strategier.

För att skapa goda förutsättningar för innovativa och ämnesspecifika projekt stöttar Region Värmlands olika strategier arbetet. De regionala strategier som samarbete planeras med är strategier för innovationsprocesser, social innovation, landsbygdsutveckling och kultur, då utvecklingsinsatser i dessa ämnen lyfts i strategin. Genom dialog och informationsutbyte ska samverkan med Region Värmland kring aktuella leaderprojekt leda till lyckad landsbygdsutveckling.

De regionala och nationella utvecklingsplaner som påverkar området har viktats i strategin, men har inte haft avgörande tyngd. Strategin samordnas framför allt med de lokala strategierna, som avspeglar relevanta delar av nationell och regional utveckling. Detta bedöms ha störst betydelse för ett effektivt samarbete i området. De regionala planerna är inte obetydliga då de i stor utsträckning påverkar områdets framtid, men är inte avgörande för strategins riktning.

Följande regionala och nationella strategier, handlingsplaner och betänkanden har tagits del av:

- Handlingsplan Visit Värmland ”2021–2023 Den värmländska besöksnäringen”
- Värmlandsstrategin 2040
- Energi och klimatstrategi för Värmland 2020
- Den nationella livsmedelsstrategin 2016
- Agenda 2030
- Sveriges Nationella Skogsprogram, 2018
- Landsbygdsutredningen SOU 2017:1

För att kunna stötta leaderprojekt som syftar till att utveckla besöksnäringen i området på ett effektivt sätt skapas ett samarbete med Visit Värmland för programperioden. Det etableras även samarbete med Coompanion Värmland, som arbetar med sociala företag och kooperativ. Där finns möjlighet att stötta projekt där det sker gemensamma kraftsamlingar mellan föreningar. Coompanion arbetar även med social innovation och kan därmed stötta arbete och projekt med den

inriktningen. Leaderkontoret upprätthåller kontakten med samtliga samarbetspartners för strategin.

I Lokal Utveckling Sverige, LUS, (gemensam förening för leaderföreningar i Sverige) kan Leader 7-sam Värmland utbyta erfarenheter med andra leaderområden i Sverige, ta del av kunskaps- och erfarenhetsutbyten och driva gemensamma frågor.

Under föregående period har kontakter och samarbeten med angränsande Leaderområden varit goda, vilket under perioden 2023–2027 ska upprätthållas.

5.4 Effekter

Strategins utformning från vision, målsättningar, insatsområden och val av indikatorer syftar till bestående resultat och främjande av effekter.

Arbetet med områdets lokala behov och utvecklingsmöjligheter bottenar i omvärldsanalys av trender inom landsbygdsutveckling. Trender och SWOT-analysens utvecklingsmöjligheter och hot är viktiga för att kunna få en vägvisare inför framtiden och skapa ett effektivt och långsiktigt utvecklingsarbete.

Strategins koppling till områdets lokala- och regionala utvecklingsstrategier är av betydelse för att främja långsiktiga effekter då de i många avseenden har samma mål. Genom att knyta an till dessa strategier får strategin ytterligare förutsättningar att föra utvecklingsarbetet framåt och nå önskade effekter.

Målsättningar och insatsområden formade i strategin ger utrymme för varierade projektidéer. Måluppfyllnad ger synergieffekter i samhället. Samtliga mål syftar till att stärka leaderområdet och skapa förutsättningar för ett konkurrenskraftigt, levande, modigt, innovativt och trivsamt område en lång tid framöver.

I urvalsprocessen ska styrelsen vid hantering av projektbeslut ha långsiktiga effekter i åtanke. Det ska finnas utrymme för reflektion kring ett projekts effekter genom hela ansökningsprocessen liksom vid beslutsmöten. Styrelsen ska vid urvalsprocessen reflektera över projekts positiva och eventuella negativa effekter för områdets miljö, invånare och verksamma. Ett sätt att främja strävan mot effekter är att forma ett urvalskriterium som värderar planering för långsiktiga effekter. Lärdom om nytänkande projekts långsiktiga effekter kan dras först när effekterna flera år efteråt går att utvärdera. Vid bedömning av ett projekts effekter kan föreningens samarbetspartner och andra partnerskapsaktörer vid behov fungera som bollplank. Det är viktigt att i styrelsen föra en löpande dialog för att dela information, uppdateringar, frågeställningar och kunskap. Detta kan exempelvis ske vid styrelsemöten, utbildningsinsatser eller andra sammankomster.

Leaderkontoret tar förnyad kontakt med projektägare som slutredovisat ca 1 år efter avslutat projekt, för att bedöma projektets fortlevnad och funktion. Information och erfarenheter ska användas i styrelsens fortsatta arbete framåt i

strävan efter positiva långtidseffekter. Negativa effekter som uppstått ska uppmärksammas och tas lärdom av.

Strategin är tätt sammanlänkad med underifrånperspektivet. Med tro på människors vilja att lyfta sin bygd och känna stolthet över de projekt som kan skapas genom strategin. Det strävas efter invånare som trivs och känner sig trygga i vårt område, som marknadsför och stoltserar med sin bygd och gör att fler vill flytta till eller stanna kvar i området. En ökad befolkning ger lokala företag ett större kundunderlag. Inflyttning gynnar arbetskraftstillgången för områdets företag och i samband med inflyttning kan även nya företag skapas.

Arbetet ska följa strategins riktning och kontinuerlig uppföljning av insatser och projekt ska skapa goda förutsättningar för långsiktiga effekter. Vid starten av programperioden kan styrelsen ta del av lyckade projekt från programperioden 2014–2022. Genom att sträva mot måluppfyllnad, ta lärdom av erfarenheter och tro på nya idéer skapas det område som nämns i visionen, en hållbar och attraktiv landsbygd som vi är stolta över.

5.5 Hur främjar strategin innovation?

Målsättningen att främja innovationskraften och entreprenörskapet i området ligger till grund för att möta samhällets prövningar, men främst att skapa goda livsvillkor på lokal nivå. För att få en tydlig riktning på hur innovation ska definieras genom strategin genomfördes en workshop med partnerskapet som beslutade hur innovation definieras i strategin. Där fastställdes följande definition:

Innovation är ny eller förbättrad produkt, tjänst, process eller samarbete som skapar värde för samhälle, företag och individer i vårt område.

I strategin betyder det alltså att innovationen inte måste vara en världsnyhet utan det kan vara en nyhet för invånarna eller för verksamheter i vårt område. Strategin uppmanar till nya innovativa samarbeten utanför den traditionella ramen. Gärna mellan olika bygder, centralorter och städer såväl som mellan företag, offentlig sektor och ideella krafter enligt Leadermetoden.

Områdets många kulturaktiva och områdets stora kreativa utbud bidrar till en atmosfär som ger utrymme, bejakelse och utveckling av fritänkande. Tillsammans med entreprenörskap med spetskompetens, världsledande industrier och sunt bondförnuft kan det i området födas många nya och spännande idéer. Det finns tro

på icke konventionella gemenskaper och möten i strategin. Insatsområdet smarta lösningar och modiga entreprenörer ger utrymme för kreativitet och nytänkande och syftar till att främja innovationskraften och entreprenörskapet i området.

Genom att erbjuda möjligheter till aktivt nätverkande, skapande och utveckling av mötesplatser eller forum för utbyte av idéer, erfarenheter och kunskap hoppas partnerskapet kunna kanalisera idéer och stödja arbetet från innovativ idé till handling. Genom mångfald och jämställdhet kan nya erfarenhetsutbyten ske med olika synsätt och idéer som kan lösa samhällsrelaterade eller lokala problem.

Vi vill stärka social innovation och socialt företagande. Sociala företag kan bedrivas i olika former och bidrar till att skapa innovativa lösningar på samhällsutmaningar. Samarbete med Coompanion Värmland, som specialiserar sig på sociala företag och social innovation, samt med regionala innovationsstrateger ger goda förutsättningar för att kunna stödja olika innovativa idéer och initiativ i området.

5.6 Övergripande principer

EU:s övergripande principer är utgångspunkter vid framtagandet av strategin, arbetet inom styrelsen och samtliga Leader-projekt. Dessa principer ska beaktas både i beslutsprocesser, i det dagliga arbetet samt vid uppföljning och utvärdering.

Övergripande princip EU	
Hållbar utveckling	Vi ska arbeta för att bevara, skydda och förbättra miljöns kvalitet med hänsyn till principen att förorenaren betalar. I urvalskriterier granskas, bedöms och poängsätts principen vid urval av projekt.
Likabehandling och icke-diskriminering	Vi ska bekämpa och motverka diskriminering på grund av kön, ras eller etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning och inte stödja åtgärder som bidrar till någon form av segregering.
Jämställdhet mellan kvinnor och män	Vi ska arbeta för att undanröja ojämlikhet och främja jämställdhet mellan kvinnor och män samt integrera genusperspektiv i vårt arbete. I urvalskriterier granskas bedöms och poängsätts principen vid urval av projekt.

Miljömässig hållbarhet handlar om de förhållningsramar som finns för att kunna leva på ett klokt sätt utan att förbruka jordens ändliga resurser. Vid nyttjande av skog, jord och vatten för att skapa goda livsvillkor, ska ekosystem och den biologiska mångfaldens långsiktiga funktion säkerställas. Agera resurseffektivt, värna artrikedomen samt människors utveckling- och levnadsmöjligheter. Alla tre aspekter av hållbarhet i strategin vägs in, granskas och bedöms vid projekturval.

Ekonomisk hållbarhet handlar om att utgå från aktuella förutsättningar. Resurser som finns ska vårdas och nyttjas klokt och med ekonomin som styrmedel skapas

välfärd och långsiktigt goda livsvillkor. Det betyder arbete för ett system där resurser och värden cirkuleras.

Social hållbarhet innebär att grundläggande mänskliga behov uppfylls och att varje individ, utifrån sina förutsättningar, ska ha likvärdiga möjligheter till en bra tillvaro och att kunna delta i samhällslivet. I detta sammanhang innebär det skapande av förbättrade förutsättningar för att människor på ett jämlikt och jämställt sätt ska kunna arbeta, bo, leva och verka i hela området.

Vid strategins framtagande har partnerskapet beslutat att hållbarhet ska tas i beaktande såväl i samtliga projekt som i arbetet med själva strategin. Vikten av hållbarhetsfrågan är inget som signalerades särskilt i SWOT-arbetet, men lyftes i omvärldsanalysen och bedömdes av partnerskapet vara av stor betydelse för områdets framtid. Det bedöms även att omställning mot ett hållbarare levnadssätt är allmänt vedertaget hos områdets invånare och att, även om det inte lyfts som en enskild fråga, är något att sträva efter och uppfylla.

Likabehandling och icke-diskriminering i den här strategin befästs som en icke förhandlingsbar princip. Det innebär att medlemmar i partnerskapet kan uttrycka sina synpunkter och utbyta sina erfarenheter inom de ramar som EU beskriver som en övergripande princip för likabehandling och icke diskriminering. Vid förankringsmöten och genom behovsanalys uttryckte invånarna vikten av gemenskap och integration samt projekt som syftar till att underlätta för människor med olika funktionsvariationer. Mångfald, olika perspektiv i trepartnerskapet och människors olika livserfarenheter berikar området. Vi har värnat om att allas syn på lokal utveckling varit av betydelse under framtagandet av strategin. Förutom under möten har detta tagits tillvara genom inkomna svar på ställda Mentimeter-frågor om de olika avsnitten. Många har där gett individuella bidrag till skrivningarna.

Jämställdhet är förutom en grundläggande rättighet också den viktigaste drivkraften för utveckling och innovationsförmåga. Jämställdhet ökar kreativiteten, produktiviteten och attraktiviteten samt bidrar till ekonomisk tillväxt då kvinnor och mäns samlade kompetenser, erfarenheter, talanger och innovationsfrågor tas tillvara¹⁵. I partnerskapets sammansättning finns 9 kvinnor och 7 män som är från 25 år och upp till övre pensionsålder. Partnerskapets sammansättning är en viktig komponent för en väl utarbetad strategi, då det innefattar representanter med olika bakgrund, i olika åldrar och av olika kön från hela området. Det strävas efter att alla medlemmar i partnerskapet, alla aktiva i projekt samt anställda på leaderkontoret ser nytta av jämställdhet och tillsammans motverkar klyftor mellan könen. I partnerskapet sitter representanter med mångårig erfarenhet av arbete med jämställdhetsfrågor. Vid målmätning valdes indikatorer som påvisar sammansättningen av de som deltar i kompetenshöjande insatser. Det görs för att påvisa variationen av människor som får möjlighet till kompetensutveckling genom

¹⁵ Ett jämställt Värmland 2018–2027

Leader, men även kontrollera att alla typer av människor i mesta möjliga mån inkluderas i projekten. Eftersom jämställdhet mellan kvinnor och män vägs in, granskas och bedöms vid projekturval säkerställs principen under genomförandet.

Uppföljning kommer att ske kopplat till alla tre övergripande principer i strategin. I samband med årlig uppföljning till Jordbruksverket kommer dessa principer att följas upp i särskilt avsnitt. Då följs både hur projekten hanterat arbetet med de tre övergripande principerna upp och hur leaderområdets styrelse och personal agerat.

6 Organisation

6.1 Partnerskapet och föreningen

Under två tidigare perioder och genom två leaderföreningar, 2007–2013 och 2014–2022, har kommunerna Arvika, Eda, Hagfors, Sunne, Säffle och Torsby utgjort leaderområde. Kommunerna har över tid lärt sig utöva leaerverksamhet i praktiken och länkats närmare varandra genom gemensamt leaderarbete. Föreningen Växtlust Värmland leder utvecklingsprocessen inför ansökan om att få bilda ett nytt utökat leaderområde 2023–2027 med Munkfors som tillkommande sjunde kommun. Kommunerna är medfinansiärer och har aktivt deltagit i utformningen av strategin. Leaderföreningen Växtlust har genom sin styrelse bidragit med erfarenheter i strategiskrivprocessen.

I partnerskapet ingår, utöver representanter från kommunerna och leaderföreningen Växtlust Värmland, åtta ideella/civilsamhälleliga och privata företrädare.

- Svenska Kyrkan bedriver verksamhet och har medlemmar i alla församlingar i området. De vårdar såväl kulturarv som natur- och skogsområden och bidrar till trygghet i samhället.
- Riksidrottsförbundet-SISU stöttar och utbildar lokala ideella idrottsföreningar samt uppmuntrar till rörelse och främjar folkhälsa bland såväl unga som äldre invånare.
- Hela Sverige Ska Leva/Värmland arbetar med att främja bygdeutveckling och stärka lokala föreningsliv med lokala planer, frågor om lokal service med mera.
- LRF Värmland och LRF Ungdom Värmland företräder jord, skog, jakt och vilt, äganderätt och miljö och landsbygdsföretagarnas intressen i alla åldrar och inom många branscher.
- Ransätters Hembygdsförening i Munkfors kommun representerar som välbesökt hembygdsförening med museum och stora evenemang. De bidrar även som aktör inom folkmusik och teater.
- Föreningen Utveckling Gräsmark i Sunne kommun har med flera leaderprojekt skapat besöksanledningar genom marknadsföringsinsatser och intresseväckande aktiviteter i samhället och på Finnskogen.
- iTorsby-föreningen är en cityförening som representerar handelsföretag, restaurangägare, fastighetsägare och andra småföretag i vår till ytan största och mest glest befolkade kommun.

Partnerskapsföreträdarna speglar demografin i området och är i huvudsak tillfrågade utifrån de kunskapsområden som varit relevant under strategiskrivprocessen. Deras aktiva deltagande i forandet av strategin har varit betydande för strategins inriktning. För fullständig förteckning av aktörer i partnerskapet se bilaga 5.

6.2 Föreningens styrelse

Inför perioden 2023–2027 skapas en ny ideell förening att leda Leader 7-sam Värmland.

Styrelsen ska bestå av 12–15 ordinarie ledamöter samt 6–9 ersättare. Tidigare erfarenheter av att arbeta med en stor styrelse påvisar att 12 ordinarie ledamöter bör eftersträvas. I styrelsen ska trepartnerskapet företrädas av lika många ordinarie ledamöter per sektor med totalt 21 representanter. Fördelning mellan könen med 40-60 princip ska tillämpas. Styrelsens ordinarie ledamöter ska ha bred åldersspridning. Ledamöternas boende- eller verksamhetsorter fördelas väl över leaderområdet och en röst per person gäller. Ordförande har utslagsröst vid lika antal röster. Vid förhinder av ordinarie ledamot tillträder i första hand ersättare som representerar likvärdig sektor. Enskild sektor får inte överträda 49% av röstlängd vid beslutsfattande och vid sammanträde kontrolleras ledamöters beslutsförmåga och jäv. Ställda kompetenskrav kan innebära att såväl tjänstemän som politiker kan företräda offentlig sektor. Total rättvisa över kommungränserna underordnas övriga krav. Styrelsen har ett arbetsutskott. En från vardera sektorn i styrelsen, tillika ordförande och två vice ordförande, utgör arbetsutskottet.

I beredningsgruppen behandlas projektansökningar inför styrelsemöten. Kärnan i beredningsgruppen utgörs av arbetsutskottet. Till möten kallas vanligen ytterligare personer för projektberedning och inkomna projekts art avgör vilka som kallas. Beredningsgruppens utformning kan därför variera. I arbetsutskottet och beredningsgruppen ingår förutom ledamöterna även verksamhetsledaren.

Vid projekt inom specifika bevakningsområden, exempelvis innovationsarbete eller besöksnäringstrender, udda projektinsatser eller projekt med specifikt kompetensutvecklingsbehov kan styrelsen vid behov adjungera extern kunskap till beredningsgruppens arbete. Utifrån samarbeten och identifierade behov upprättas, med medgivande, en kontaktlista över särskilt ämneskompetenta personer inom länet.

Styrelsens ledamöter, ersättare och adjungerade personer bidrar med olika sorters kompetens utifrån egen kunskap och erfarenhet. Ersättare förväntas delta i minst ett styrelsemöte per termin och ska uppmuntras att delta i arbetet i beredningsgruppen. Det ger nya representanter användbar inblick i ärendehantering och styrelsens beslutprocess.

Styrelsens ledamöter ska alla bidra med särskild kompetens för arbete med Leader inom landsbygdsfonden. Tillsammans ska de inneha kunskap som matchar strategins valda mål och insatsområden för ett effektivt strategiarbete. Styrelsen ska bevaka information och uppdateringar inom strategins insatsområden dvs bygde- och besöksnäringens utveckling, utveckling och lärande samt entreprenörskap. Helhetssyn i styrelsearbetet är viktigt för att genomföra strategin med rätt intentioner och prioritering.

Föreningsstyrelsen väljs av föreningsstämman och beslutar om strategin. Ledamöter väljs på 1–2 år med rotation mellan ordinarie och ersättare under programperioden. Ordförande väljs på 1 år i taget med möjlighet till omval. Ordförande i leaderområdet har traditionellt varit offentlig företrädare, men alla sektorer kan väljas. Stadgar, organisation och arbetssätt anpassas till de krav som finns i styrande regelverk och gällande landsbygdsfonden.

Antalet styrelsemöten bör om möjligt begränsas till sex ordinarie per år fördelat vår och höst samt årsmöte. Därutöver tillkommer tillfällen med relevant fortbildning och andra aktiviteter. Arbetsutskottet sammanträder vid behov för hantering av styrelsen delegerade uppgifter eller med beredningsutskottet för arbete med projektärenden.

Valberedningen för programperioden väljs på första årsstämman. Den har en viktig roll för att vidmakthålla balans, engagemang och kompetens i styrelsen över tid. I en arbetsbeskrivning fastställs att valberedningens ledamöter ska representera alla sektorer och med könsvariation, vara spridda i ålder och vara aktiva inom området. Ett krav är att ledamöterna deltar vid minst ett styrelsemöte per termin för att ta del av verksamheten, planera ledamotsbehov och samla information från ledamöter inför årsmöte. Att intervjua befintliga ledamöter rekommenderas.

När så är möjligt ska tids- och kostnadsbesparande åtgärder vidtas. Det kan vara nyttjande av digitala möten, samåkning till fysiska möten samt tillämpning av e-signering av protokoll. Allt leaderarbete ska ske enligt strategins övergripande principer och utföras med hänsyn till miljön.

Mentorskap tillämpas mellan erfarna och nyare ledamöter. Styrelsen för Föreningen Växtlust Värmland erbjuder nya leaderföreningen mentorskap för kunskaps- och erfarenhetsöverföring under första verksamhetsåret 2023.

6.3 Drift – den operativa verksamheten

Föreningen 2023–2027 kommer att ha ett fysiskt kontor i leaderområdet. För perioden 2014–2022 är leaderkontoret sen hösten 2021 placerat i Torsby kommun. Där finns kunskap och erfarenhet att ta del av. Om samordning mellan kontorens personal ses som en fördel startar år 2023 leaderkontoret i Torsby. Leaderkontoret planeras totalt bemannas av ca 2,5 tjänster, anpassat efter arbetsbelastning och finansiella medel. Högst bemanning de år kontoret bedöms ha störst behov och

minst 1,5 heltidstjänster vid lägre behov. Vid leaderkontoret ska möjlighet till distansarbete med administrativa arbetsuppgifter finnas. Vissa delar av arbetet på leaderkontoret kan komma att upphandlas som köpta tjänster istället för att föreningen har anställd personal. Ett leaderkontor har sällan råd att anställa mer än en heltidstjänst. Rekrytering av deltidstjänster kan vara problematisk, men 1,5 tjänst finns att tillgå sammanlagt. För effektivt arbete läggs stor vikt vid personers lämplighet anpassade för aktuella arbetsuppgifter vid leaderkontoret. Samtliga tjänstemän med minst halvtidstjänst bör grundutbildas i stödhandläggning för att kunna avlasta varandra.

Utifrån erfarenheter från föregående perioder bör följande personalkategorier arbeta med nedan angivna arbetsuppgifter och sysselsättningsgrad:

- **Verksamhetsledare:** verksamhetsansvarig med 100 % tjänst. Har ansvar för verksamhet, budget och personal. Har ansvar för kontakter med medfinansiärer, näringslivskontor, projektintressenter och andra samarbetspartners samt annan övergripande kommunikation. Ska arbeta med handläggning av ansökan om stöd. Bör inte arbeta med interna projektuppdrag. Verksamhetsledaren är representant i arbetsutskott och beredningsgrupp samt deltar i styrelsens möten. Tillträdande bör ha högskole- / universitetsexamen inom lämpligt ämne jämfört strategins innehåll. Bör ha erfarenhet av ledningsarbete.
- **Ekonom:** Deltids-heltidstjänst på 50–100 % med ansvar för kontorets bokföring och redovisning av interna projekt. Support till och utbildning av projektledare i ansökan om utbetalning. Bör arbeta med handläggning av ansökan om stöd samt visst uppföljande arbete. Ekonomen bör ha relevant högskoleutbildning i ekonomi samt inneha erfarenhet av bokföring och redovisning.
- **Kommunikatör** Deltidstjänst på 50–100 % med ansvar för kontorets löpande kommunikation med leaderområdets målgrupper, intressenter, styrelse, LAG och media. Innefattar även administrativa uppgifter som handläggning av ansökan om stöd och vid behov projektledaruppdrag i styrelseägda projekt, då tjänsten kan utökas till heltid. Kommunikatören bör ha högskoleexamen inom kommunikation samt erfarenhet.

Kontorets personal ska samverka, förstärka, interagera med och avlösa varandra och arbeta som ett arbetslag. Efter anställning kan ansvarsområden omfördelas efter vad som är lämpligt inom arbetslaget. Det finns fördelar med att ha en flexibel verksamhet utan detaljstyrning, som klarar att anpassas till nya situationer och behov. All personal ska med jämna mellanrum fortbildas inom sina ansvarsområden. Låg personalomsättning inom driften eftersträvas, vilket bidrar till gott förtroende och effektivt arbete för verksamheten över tid.

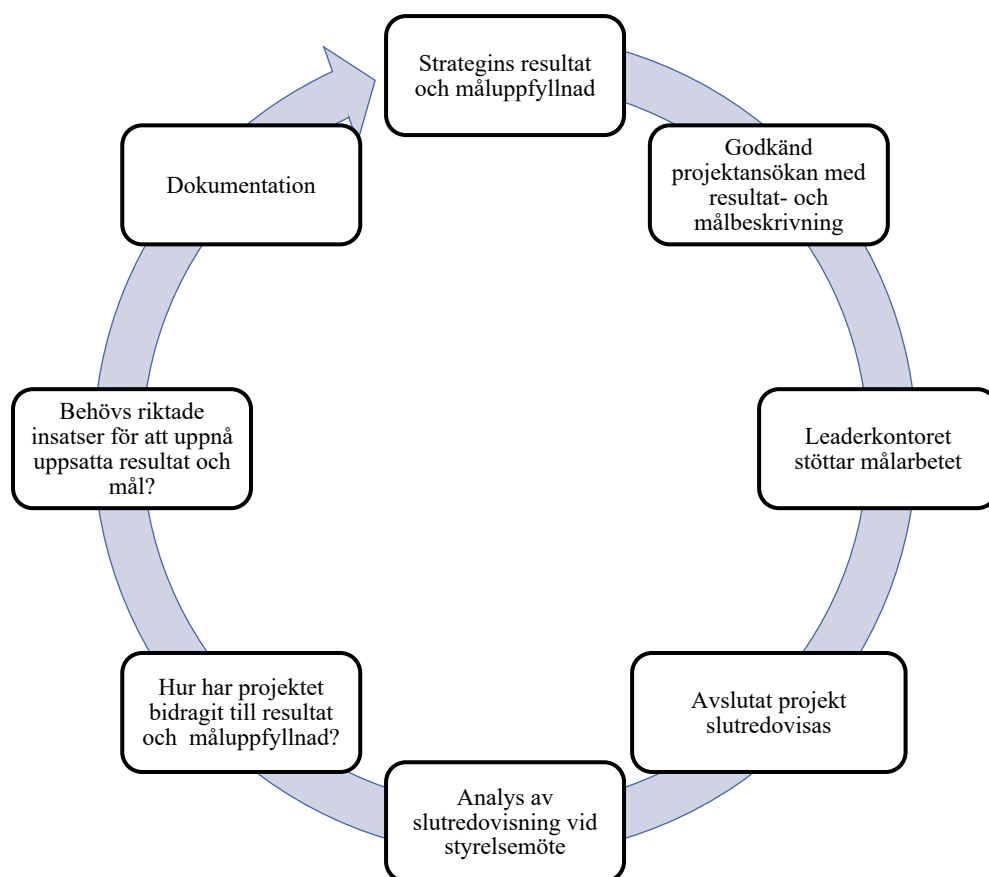
Leader-området är ett landsbygdsområde med långa avstånd mellan orterna och en vidsträckt arbetsmarknad. Det gör verksamheten sårbar vid särskilda händelser eller höga arbetstoppar. Som förebyggande insats för sårbarhet vid exempelvis sjukdom, uppsägning eller graviditet kan avtal tecknas med andra leaderområden, där ”överkapacitet” i perioder kan finnas. Avtal kan även tecknas med aktörer inom

vissa arbetsfält för avlastning i längre eller kortare perioder till exempel redovisningsbyråer. Inventering genomförs kring samordning av arbetet med närliggande eller andra passande leaderområden, där så är möjligt, för att på flera sätt säkra driften av verksamheten under hela programperioden. Verksamhetsledare och styrelse bedömer vilka samverkanslösningar som kan vara aktuella.

7 Uppföljning och utvärdering

Beviljade projekt följs upp löpande av leaderkontoret under projekttiden. Alla genomförda projekt som slutredovisas ska följas upp enligt mall vid avslut. Leaderkontoret stödjer projektägare inför slutredovisning av projekt och samlar in information om arbete enligt leadermetoden i utvecklingssyfte. Styrelsen utvärderar utifrån insamlade projektresultat i vilken utsträckning genomförda projekt bidragit till strategins målsättningar. Vid planerade utvärderingsmöten mellan leaderkontoret och styrelsen diskuteras insamlade projektresultat och erfarenheter. Här skapas en aktiv lärprocess genom att analysera projektresultat.

Figur 1 Visar processförlopp uppföljning resultat och mål

Figuren ovan illustrerar rutinen för uppföljning och utvärdering av strategins resultat och måluppfyllnad. Den kan tillämpas vid styrelsemöten eller andra tillfällen som är lämpliga för reflektion. Processen kan genomföras för varje enskilt projekt eller vid uppsamling av flera avslutade projekt. Processen syftar till att på ett medvetet och begripligt arbetssätt underlätta vid uppföljning och utvärdering av resultat och måluppfyllnad.

Inför årliga verksamhets- och resultatrapporten görs en sammanställning från dokumentation av uppföljning och utvärderingsarbetet enligt processen. Det ger en sammantagen årlig bild av hur arbetet mot uppfyllda mål framskrider och hur

resultaten enligt indikatorerna fallit ut. Det belyser vilka insatser som bör tillämpas och prioriteras följande år i arbete med strategin. Det ger också tillfälle för reflektion och nya kunskaper som skapar möjlighet till lärande i den fortsatta projektprioriteringen.

För att stämma av resultatindikatorer och måluppfyllnad av genomförda insatser vid projektslut kommer en perioduppföljning genomföras sista kvartalet 2025. Där ska genomförda projekt hittills i perioden analyseras. Resultatet ska ligga till grund för om särskilt riktade insatser behöver genomföras för att nå måluppfyllnad i samtliga mål. Avstämningen syftar till att fånga upp och vid behov genomföra riktade kommunikationsinsatser, genomföra utlysningar, utökad samordning med andra aktörer, genomföra avstämning med kommunala kontor eller annat som bedöms relevant. Det ska också utvärderas om hela leaderområdet tar del av strategin och om projekt genom Leader lyfter alla delar av området.

Vid avvikande trender eller om faktorer som inte kunnat förutses påverkar möjligheten att fullfölja arbetet mot uppsatta mål kan det bli aktuellt att revidera och ompröva strategin. Underlaget från uppföljnings- och utvärderingsprocessen kan då användas som verktyg i ett revideringsskede.

Utöver interna insatser för utvärdering och uppföljning kommer föreningen att delta i olika nationella aktiviteter på initiativ av Jordbruksverket för perioden 2023–2027:

- *Digitala dialogmöten*: Tre gånger per år planeras digitala dialogmöten mellan Jordbruksverket och samtliga leaderområden i Sverige. I dialogen diskuteras genomförandet, årsrapporteringar till EU, eventuell feedback och behov av åtgärder.
- *Årlig resultatrapport*: En rapportmall, där framsteg mot indikatorerna ska anges och där leaderområdet beskriver eventuella händelser i området som kan ha påverkat resultaten, fylls i årligen.
- *Gemensam lärande och utvecklingsaktivitet under 2025*: Uppföljning genom en gemensam rapportmall med beskrivning och analys av framstegen tills dess. Utbytesarbete med andra leaderområden följer med digitala eller fysiska möten och diskussioner, som syftar till att upptäcka utvecklingspotential i leaderarbetet.
- *Insamling av erfarenheter inför nästkommande programperiod under 2027*: Troligen genom enkät och eventuellt intervjuer, för att både Jordbruksverket och leaderområdet ska kunna reflektera och lära av den gångna programperioden.